

HANDLEIDING VOOR DE LEERKRACHT

Workshop 1: Voorbij de hokjes

Hoe weerwerk bieden tegen stereotypen, vooroordelen en discriminatie

Inhoud

Inleiding	pag. 3
Doelstellingen	pag. 5
Opbouw workshop	pag. 6
Om u verder in te verdiepen...	pag. 12

Colofon

Concept: RCN Gerechtigheid & Democratie

Tekst: Sara Lanoye

Herziening: Wasja Rijs & H el ene Pochet (jan. 2021)

Disclaimer

  Illustraties

Ondanks de nodige nasporingen bleek het niet mogelijk om alle voor alle illustraties in dit educatief pakket de copyrights te verkrijgen. Eventuele rechthebbenden worden verzocht contact op te nemen met pedagogie@rcn-ong.be.

Inleiding

Wat kunnen verhalen van massageweld in Cambodja of Rwanda ons leren over vandaag? Hoe kan een analyse ervan bijdragen tot actief burgerschap, solidariteit en een respectvolle houding tegenover anderen? RCN Gerechtigheids & Democratie verzamelde verhalen van mensen die massageweld hebben beleefd of daaraan hebben meegewerkt. **Deze getuigenissen stimuleren en inspireren de reflectie over hoe onze verantwoordelijkheid als (wereld)burger op te nemen en anderen daartoe te mobiliseren.**

RCN Gerechtigheids & Democratie biedt 4 workshops aan:

1. Voorbij de hokjes... Hoe weerstand bieden tegen stereotypen, vooroordelen en discriminatie
2. Ik doe, dus ik ben! Hoe leren kritisch te denken én reageren
3. Gerechtigheids en de strijd tegen straffeloosheid: hoe breng je gerechtigheids na massageweld?
4. 3, 2, 1, ... Actie! Inspireer elkaar tot verandering en wordt een 'doodgewone held' in jouw omgeving.

De workshops, aansluitend op elkaar, zijn gemaakt om te combineren tot één traject, een parcours. Afhankelijk van de noden en interesses van u en uw leerlingen, kunnen ze echter ook individueel worden georganiseerd.

Workshop 1: "Voorbij de hokjes... Hoe weerstand te bieden tegen stereotypen, vooroordelen en discriminatie."

We delen mensen in groepen in: man, vrouw, kind, volwassene ... Op zich niets mis mee. Maar wat als die hokjes belemmerend werken en zorgen voor uitsluiting en discriminatie? Waar komen deze ideeën vandaan en hoe kunnen we nare gevolgen ervan vermijden? **In workshop 1 verdiepen we ons in het ontstaan en de gevolgen van stereotypen en vooroordelen.** We ontdekken samen welke verregerende consequenties dit had tijdens de Rwandese genocide in 1994 en horen de verhalen van verschillende getuigen die massageweld hebben meegemaakt. Tot slot staan we stil bij hoe we dit denken kunnen doorbreken en kunnen reageren op discriminatie in onze leefwereld.

In deze handleiding vindt u de aanknopingen bij het leerplan, de methodologische opbouw van de workshop, alsook verwijzingen naar interessante bronnen. Om u inhoudelijk voor te bereiden op de workshop bieden we de nodige achtergrondinformatie over de historische context van Rwanda alsook enkele collectieve mechanismen die kunnen leiden tot (massa)geweld. Deze thematische fiches kunt u downloaden op www.rcn-ong.be/nl/wat-we-doen/educatief-aanbod/.

i

Praktische informatie over de workshop(s):**Duur:** 2 lesuren per workshop**Prijs:** gratis (exclusief verplaatsingskosten)**Wie:** leerlingen derde en vierde graad secundair onderwijs, socio-culturele (jeugd)verenigingen en studenten hoger onderwijs.**Begeleiding:**

- Begeleiding door een educatief medewerker van RCN Gerechtigheids & Democratie: één van onze educatieve medewerkers verzorgt de workshop op uw school (of locatie naar keuze).
- Begeleiding door de leerkracht aan de hand van deze handleiding: RCN Gerechtigheids & Democratie biedt daarnaast ook vormingsmomenten voor u en uw collega's aan om jullie klaar te stomen de workshop zelf te begeleiden. We geven u extra inhoudelijke en methodologische informatie en tips mee.

Inhoudelijke voorbereiding:

Bij elke workshop horen verschillende documenten ter ondersteuning en voorbereiding. Deze kunt u downloaden op [onze website](#).

- Handleiding voor de leerkracht: Workshop 1 "Voorbij de hokjes..."
- [Prezi: Workshop 1 "Voorbij de hokjes..."](#)
- [Quizizz: Workshop 1 "Voorbij de hokjes..."](#)
- [Videogetuigenis: "Gedachten over mechanismen die leiden tot massageweld en manieren om deze te weerstaan"](#) en [contextblad](#)
- [Contextfiche: "Rwanda"](#) en [tijdlijn](#)
- Themafiches: ["Stereotypen, vooroordelen en discriminatie"](#) en ["Herinnerings- en wereldburgerschapeducatie in de praktijk"](#)
- Etiketten: ["Bij wie wil ik horen 1"](#) en ["Bij wie wil ik horen 2"](#)

Meer info: Bezoek onze website www.rcn-ong.be of contacteer ons rechtstreeks op pedagogie@rcn-ong.be voor meer informatie.

Doelstellingen, voeten en ontwikkelingsdoelen

Specifieke doelen

Kennis: De leerlingen...

- krijgen inzichten in de verschillende vormen van stereotypen, vooroordelen en discriminatie.
- identificeren het gevaar en de gevolgen van stereotypen, vooroordelen en discriminatie.
- raken vertrouwd met de gebeurtenissen van de genocide van Tutsi's en gematigde Hutu's in Rwanda.
- krijgen inzicht in de rol die zij (kunnen) spelen als actieve en maatschappijkritische burgers.

Vaardigheden: De leerlingen...

- kunnen parallellen benoemen tussen de stereotypen, vooroordelen en discriminatie in onze actuele samenleving en de historische gebeurtenissen in Rwanda in 1994.
- kunnen hun eigen (kritische) mening formuleren over de gevaren en gevolgen van stereotypen, vooroordelen en discriminatie.

Attitudes: De leerlingen...

- zijn geïnteresseerd in de gebeurtenissen die zich in Rwanda hebben afgespeeld en de verbanden met de eigen actuele samenleving.
- nemen een kritische, actieve en participatieve rol op in de eigen samenleving.

VOETEN en ontwikkelingsdoelen

Gemeenschappelijke stam

- Empathie: 5 houden rekening met de situatie, opvattingen en emoties van anderen;
- Initiatief: 10 engageren zich spontaan;
- Kritisch denken: 11 kunnen gegevens, handelwijzen en redeneringen ter discussie stellen aan de hand van relevante criteria; 13 kunnen onderwerpen benaderen vanuit verschillende invalshoeken;
- Mediawijsheid: 14 gaan alert om met media;
- Open en constructieve houding: 16 houden rekening met ontwikkelingen bij zichzelf en bij anderen, in samenleving en wereld; 17 toetsen de eigen mening over

maatschappelijke gebeurtenissen en trends aan verschillende standpunten;

- Respect: 18 gedragen zich respectvol;
- Samenwerken: 19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen;
- Verantwoordelijkheid: 20 nemen verantwoordelijkheid op voor het eigen handelen, in relaties met anderen en in de samenleving;
- Zelfbeeld: 22 ontwikkelen een eigen identiteit als authentiek individu, behorend tot verschillende groepen;
- Zelfredzaamheid: 24 maken gebruik van de gepaste kanalen om hun vragen, problemen, ideeën of meningen kenbaar te maken;

- Zorgzaamheid: 26 gaan om met verscheidenheid; 27 dragen zorg voor de toekomst van zichzelf en de ander.

Contexten

- Context 3: Sociorelationele ontwikkeling – De leerlingen:
 - 6 doorprikken vooroordelen, stereotypering, ongepaste beïnvloeding en machtsmisbruik;
 - 9 zoeken naar constructieve oplossingen voor conflicten;
- Context 5: Politiek-juridische samenleving – De leerlingen:
 - 4 zetten zich actief en opbouwend in voor de eigen rechten en die van anderen;
 - 5 tonen aan dat het samenleven in een democratische rechtstaat gebaseerd is op rechten en plichten die gelden voor burgers, organisaties en overheid;
 - 7 illustreren de rol van de media en organisaties in het functioneren van ons democratisch bestel;
 - 9 toetsen het samenleven in ons democratisch bestel aan het samenleven onder andere regeringsvormen;
 - 10 illustreren hoe een democratisch beleid het algemeen belang nastreeft en rekening houdt met ideeën, standpunten en belangen van verschillende betrokkenen;
- Context 7: socioculturele samenleving – De leerlingen:
 - 1 beschrijven de dynamiek in leef- en omgangsgewoonten, opinies, waarden en normen in eigen en andere sociale en culturele groepen;
 - 2 gaan constructief om met verschillen tussen mensen en levensopvattingen;
 - 3 illustreren het belang van sociale samenhang en solidariteit;
 - 4 trekken lessen uit historische en actuele voorbeelden van onverdraagzaamheid, racisme en xenofobie;
 - 5 geven voorbeelden van de potentieel constructieve en destructieve rol van conflicten.

Opbouw workshop

De workshop bestaat uit drie onderdelen:

1. In de inleiding gaan we na welke stereotypen (en eventuele vooroordelen) de leerlingen zelf hebben over verschillende groepen.
2. Daarna onderzoeken we hoe in onze hedendaagse maatschappij stereotypen en vooroordelen kunnen uitgroeien tot discriminatie. We kijken ook naar getuigenissen uit Rwanda, Burundi en Cambodja over welke verregaande gevolgen vooroordelen en discriminatie hebben gehad.
3. Tot slot staan we stil bij wat ons verbindt en hoe we verder kunnen kijken dan onze eigen stereotypen en vooroordelen.

De workshop wordt ondersteund met een bijhorende Prezi.

Inleiding

Materiaal	Etiketten "Ik ga op reis en ik neem mee..."
Duur	20 minuten
Werkwijze	Werkvorm "ik ga op reis en ik neem mee..."

Instructies:

- Print bijlage 1 af op etiketten of schrijf manueel verschillende karakteristieken (vb.: homoseksueel, draagt een hoofddoek, ...) op etiketten.
- De leerlingen staan op twee rijen, met de rug naar elkaar.
- Deel aan elke leerling een etiket uit, dat ze op hun voorhoofd kleven.
- Geef de volgende instructie mee: "Jullie gaan op reis en zoeken een iemand waarmee je de reis wil maken. Wandel rond en bekijk het etiket van de andere leerlingen. Een reisgezel gevonden? Ga dan per twee zitten."

TIP!

Als uitbreiding of als alternatief kunt u de leerlingen ook het volgende raadseltje voorschotelen. Wat is de verklaring voor dit raadsel?

"Een man en zijn zoon krijgen een ernstig auto-ongeluk. De vader overlijdt ter plekke. De zoon wordt naar het ziekenhuis gebracht, rechtstreeks de operatiekamer in. De chirurg kijkt naar de jongen en zegt: "Ik kan deze jongen niet opereren, hij is mijn zoon!"

(Oplossing: De chirurg is de moeder van de jongen.)

De leerlingen lossen per twee het raadsel op en bedenken mogelijke oplossingen. Zo voorkomt u dat leerlingen die het weten het antwoord opsteken voor de hele groep.

Stel vragen als:

- Waarom heb je die persoon eruit gekozen? In welke mate heeft de karakteristiek op zijn/haar voorhoofd een invloed gespeeld op jouw keuze?
- Heb je iemand er niet uitgekozen omwille van wat er geschreven stond op zijn/haar voorhoofd?
- Hoe voel je je wanneer anderen zich al een idee hebben gevormd over jou zonder je echt te kennen? Welke reactie heb je?
- Waarom hebben we de neiging om beelden/stereotypen te plakken op sommige mensen/groepen? (*simplificatie complexe werkelijkheid*)
- Over welke groepen hebben we nog zo'n beelden? (vb. van meisjes of jongens)

TIP!

Als uitbreiding kunt u in de prezi kijken naar [het filmpje \(reclamespotje van het merk Always\), genaamd "Like a girl"](#), die op een ludieke manier de stereotypen tegenover meisjes verbeeld. U kunt dit natuurlijk ook zelf uittesten met enkele leerlingen in plaats van het filmpje te bekijken.

- Stroken deze beelden met de werkelijkheid?
- Welke gevolgen kan dit hebben?
- Waar komen deze (stereotype) beelden over verschillende groepen vandaan? (*invloed media, onderwijs, etc.*)
- Wat is het verschil tussen een stereotype en een vooroordeel? (*Een stereotype is een veralgemening over een groep mensen. Een vooroordeel is een beoordeling over een groep mensen (positief of negatief).*)
- Zijn deze beelden gevaarlijk? Waarom wel/niet? Wanneer? (*Als we ons gedrag afstemmen (in negatieve zin) op deze doelgroep.*)

De antwoorden worden (indien gewenst) op het bord geschreven.

TIP!

Ter conclusie en uitbreiding kunt u nog naar de TED-talk « [The danger of a single story](#) » kijken, die de relatie tussen stereotypen, vooroordelen en eenzijdige verhalen en beelden verklaart. Ook de mogelijke gevaren van eenzijdige verhalen worden besproken.

Opgelet! Deze video duurt 20 minuten, maar kan wel meer diepgang geven aan uw les, alsook verschillende punten voor discussie aanreiken.

Stel vragen als :

- Wat bedoelt Adichie met « A single story ». Geef hiervan enkele voorbeelden. Wat zijn jouw eenzijdige verhalen of single stories?
- Welke impact hadden deze verhalen op het begrijpen van zichzelf en anderen?
- Waarom kunnen deze eenzijdige verhalen gevaarlijk zijn?
- Hoe veranderde Adichie de eenzijdige verhalen die ze zelf had?
- Hoe kan je zelf jouw eigen eenzijdige verhalen en die van anderen veranderen?

Laat de leerlingen in groepjes nadenken over bovenstaande vragen. Zo kunt u de participatie in uw klas verhogen.

Deze inleidende werkvorm toont het thema van deze workshop aan. Welke beelden hebben we, welke gevolgen hebben deze en stroken deze met de werkelijkheid?

Van stereotype, naar vooroordelen tot discriminatie

'Alledaagse' discriminatie en wit privilege

Materiaal	Prezi Themafiche "Stereotypen, vooroordelen en discriminatie"
Duur	30 minuten
Werkwijze	Filmpje Vraaggesprek

Instructies:

In onderstaande deel bespreken we kort welke impact vooroordelen hebben en hoe deze kunnen leiden tot discriminatie.

Bekijk in de Prezi het filmpje waarin drie jongeren een fiets proberen los te maken.

Stel vragen als:

- Welke vooroordelen zien we in het filmpje ten opzichte van de drie jongens?
- Wat zijn de gevolgen hiervan? Welke effecten hebben vooroordelen op het dagelijks leven (vb. van deze drie jongens)?
- Wat wordt bedoeld met wit privilege? (*Blanken kennen in bepaalde omstandigheden meer voordelen dan mensen met een andere huidskleur.*)
- Op basis waarvan kan je gediscrimineerd worden? (*op basis van gender, leeftijd, handicap, godsdienst/levensovertuiging, seksuele voorkeur, uiterlijk (gewicht, lengte, etc.), nationaliteit, huidskleur, etc.*)
- Wie is er ooit al gediscrimineerd geweest? Op basis waarvan? Waarom denk je dat dit gebeurd is?
- Hoe voelde je je toen?
- Hoe reageerde je?
- Hoe kunnen we reageren op vooroordelen en discriminatie? (Geef eventueel eigen voorbeelden: kwetsende opmerking/mop, toegang geweigerd aan een bar, etc.)

Als we niet waakzaam zijn voor de beelden die we over anderen hebben, kan discriminatie en geweld toenemen. Haatdragende propaganda zwingelde de vooroordelen en discriminatie tegenover Tutsi's aan en is één van de stappen in het genocidaal proces dat plaatsvond in Rwanda in 1994.

Getuigenissen crisis in Rwanda, Burundi en Cambodja

TIP!

Print contextblad af. Op die manier kunnen uw leerlingen de getuigenis meevolgen.

Materiaal	Prezi Videogetuigenissen "Als het hier is, is het ginder: Gedachten over mechanismen die leiden tot massageweld en manieren om deze te weerstaan" Contextblad voor de videogetuigenissen Contextfiche "Rwanda" + tijdlijn
Duur	30 minuten

Instructies:

Aan de hand van de getuigenissen, analyseren we welke rol vooroordelen en discriminatie speelden tijdens de crisis in Rwanda, Burundi en Cambodja.

Stel vragen als:

- Wat is een genocide? Een genocide is een volkerenmoord, waarbij een hele groep (vb. moslims, Joden, ...) op een systematische en georganiseerde manier wordt vermoord.
- Ken je andere voorbeelden van genocides? (Vb. de holocaust)

Laat de leerlingen de videogetuigenissen kijken: Aflevering 1: "Gedachten over mechanismen die leiden tot massageweld en manieren om deze te weerstaan."

- Stereotypen bij massageweld
- Wanneer stereotypes/vooroordelen de samenleving zodanig afbreken...
- ...dat ze leiden tot massageweld
- Maak van diversiteit een kracht

Eenzijdige beeldvorming en vooroordelen kunnen leiden tot discriminatie. Geweld kan toenemen. Hoe kunnen we ons bewust zijn van onze eigen stereotypen en vooroordelen? Hoe kunnen we op kleine schaal ervoor waken dat we ons niet laten leiden door onze stereotypen en vooroordelen?

Conclusie: Wat verbindt ons?

TIP!

Bij deze werkvorm is het van belang dat er een sfeer van vertrouwen en veiligheid is tussen de leerlingen onderling en tussen leerkracht en leerlingen.

Materiaal	/
Duur	45 minuten
Werkwijze	Werkvorm 'Wat verbindt ons'/'Over de streep'

Instructies:

Bij deze werkvorm denken de leerlingen na over wat hen verbindt. Het toont aan dat er veel meer gelijkenissen met elkaar zijn dan verschillen.

De leerlingen staan in een kring. Lees telkens een zin voor. Wanneer de leerlingen zich aangesproken voelen, zetten ze een stap naar voren en gaan ze in het midden van de kring staan. Op die manier worden de gelijkenissen en verschillen met elkaar visueel weergegeven. Belangrijk is dat er ruimte voor vertrouwen is. De leerlingen hoeven zich niet te verantwoorden, hoeven niet te blijven staan of in het midden te staan als ze dat niet willen.

TIP!

Voorafgaand aan de werkvorm « Wat verbindt ons? » kunt u de leerlingen per twee laten nadenken over drie dingen die ze gemeenschappelijk hebben, wat hen bezighoudt, wat ze misschien niet van elkaar weten, maar wel belangrijk is. Op die manier wordt het ijs gebroken om tijdens de werkvorm « Wat verbindt ons? » hun gedachten en gevoelens makkelijker te tonen.

Voorbeeldzinnen:

- Wie woont in deze stad?
- Wie is 16 jaar?
- Wie eet graag chocolade ?
- Wie doet graag aan sport?
- Wie gaat graag naar school?
- Wie viert graag kerst?
- Wie heeft stiefouders?
- Wie is gelovig?
- Wie zit in de jeugdbeweging?
- Wie is verliefd?
- Wie is ooit al gepest/uitgesloten?
- Wie heeft anderen al gepest/uitgesloten?
- Wie heeft spijt van iets?
- Wie voelde zich ooit al eenzaam?
- Wie heeft een vriend of vriendin die homo-, biseksueel of lesbisch is?
- Wie heeft het moeilijk met zijn thuissituatie?
- Wie heeft soms het gevoel misbegrepen te zijn, dat mensen je niet echt kennen?
- Ga in het midden staan als je iemand mist.
- Ga in het midden staan als je je ooit gekwetst bent geweest door een opmerking van iemand die je niet kende. (Die je vb. aansprak op basis van je uiterlijk.)
- Wie heeft ooit iemand gekwetst? (Vb. door een gemene en ongepaste opmerking?)
- ...

Nabespreking:

De leerlingen krijgen de mogelijkheid hun gevoelens en/of gedachten te verwoorden. Wat willen ze kwijt over deze oefening? Wat vonden ze moeilijk? Wat hebben ze bijgeleerd? ...

Wat kunnen ze zelf doen aan uitsluiting, discriminatie, vooroordelen? Wat kan de school doen? Laat hen (in groepjes) zo concreet mogelijke voorbeelden opsommen. Welke ideeën kan de school (directie, leerkrachten) uitvoeren? Welke ideeën willen ze zelf aanpakken in de klas?

Om je verder in te verdiepen...

Websites

<http://www.bethechangebelgium.be/>

De vzw's 'Be The Change Belgium' en 'Challenge Day' organiseren activiteiten die zowel jongeren als volwassenen tracht te verbinden door uit te gaan van de kracht van elk individu, de rijkdom van diversiteit, openheid en zelfexpressie. Op die manier bieden ze de strijd aan met stereotypen en vooroordelen.

<http://www.cclj.be/>

Centre Communautaire Laïc Juif (CCLJ) ontwikkelde een (Franstalige) pedagogische tool "La haine, je dis non!" voor secundaire scholen rond drie genocides van de 20^e eeuw: de Armeense massamoorden, de Holocaust en de genocide van Tutsi's en gematigde Hutu's in Rwanda.

<http://edu.annefrank.org/>

De Nederlandse Anne Frank Stichting ontwikkelde een online tool "Begin bij jezelf!", over thema's als identiteit, diversiteit en stereotypen, vooroordelen en discriminatie. Een inhoudelijk dossier over deze thema's met verschillende concrete voorbeelden en illustraties.

<http://www.kigalimemorialcentre.org/>

Officiële site van het Memoriaal van Kigali. Op deze link vind je getuigenissen van overlevenden.

<http://www.playfairplay.nl>

Hoe reageer je wanneer je geconfronteerd wordt met vooroordelen en discriminatie? De Anne Frank Stichting lanceert de educatieve game 'Fair Play – your decisions matter' over vooroordelen en discriminatie.

<https://rcn-ong.be/nl/wat-we-doen/educatief-aanbod/>

RCN **Gerechtigheid & Democratie**

Wat kunnen getuigenissen van massageweld in Rwanda of Cambodja ons leren over vandaag? RCN Gerechtigheid & Democratie biedt educatief materiaal, vormingen en workshops aan om onverdraagzaamheid, discriminatie en hedendaags massageweld te bespreken met jongeren.

<http://www.schoolzonderracisme.be/>

De organisatie 'School zonder racisme' werkt met jongeren en leerkrachten in het secundair onderwijs samen om op een ervaringsgerichte manier te werken aan een solidaire wereld zonder vooroordelen en racisme. Op hun website vind je allerhande vormingen en workshops terug.

<http://www.uitdeklas.nl/>

De Nederlandse website Uitdeklas.nl is een webportaal met divers educatief materiaal over vooroordelen, discriminatie en racisme.

<https://onderwijs.hetarchief.be/>

Dit gratis webplatform zit vol gratis audiovisueel materiaal aan voor het onderwijs. De inhoud werd geselecteerd door en voor leerkrachten op basis van de eindtermen en leerplannen en in samenwerking met andere onderwijspartners. Ontdek welk interessant en kwalitatief materiaal het aanbiedt rond Cambodja, massageweld en genocides, stereotypen, vooroordelen en discriminatie.

<https://www.herinneringseducatie.be>

herinnerings-
educatie.be

Op de website van het Bijzonder Comité Herinneringseducatie en doe je allerhande inspiratie op voor thema's (waaronder [de themapagina over de geschiedenis van Rwanda](#)) en vind je een ware schat aan audiovisueel archiefmateriaal voor uw schoolproject rond herinneringseducatie.

Boeken

Heuvel, E. & Jonker, F., Nieuwe vrienden, Uitgeverij L., 2015.

Het stripverhaal 'Nieuwe vrienden' en de begeleidende lesmaterialen brengen grote en gevoelige thema's zoals identiteit, vriendschap, pesten, vooroordelen en discriminatie dichtbij leerlingen.

Suggesties?

Uw feedback is van onschatbare waarde. Maakte u gebruik van onze handleiding en/of één van onze thematische fiches? Bent u tevreden of wenst u iets op te merken of aan te vullen? Laat dit ons gerust weten op pedagogie@rcn-ong.be. Alvast bedankt voor jullie waardevolle feedback!